

19/12

Det ryska avtalets otroliga konsekvenser

belyses av de meddelanden som i går lämnades av Dagens Nyheter. Avtalet omfattar formellt två överenskommelser, av vilka den ena gäller våra leveranser på kredit, den andra ömsesidigt varuutbyte. Trots att vi levererat för tiotals miljoner på kredit, enligt det förstnämnda fördraget, måste vi till Ryssland utbetala stora summor — i dollar — på grund av att Ryssland presterat mer än Sverige enligt fördraget om ömsesidig handel. Åtta miljoner dollar har — jämte varorna på kredit — redan skickats till Ryssland, dvs. ett vida större belopp än det man vill spara genom alla inskränkningar i

fråga om bensin, smörjolja och annan till biltrafiken hörande material. För att fullgöra leveranserna till Ryssland måste vi också köpa varor för dollar i andra länder; i vad mån detta skett och måste ske skall nu utredas.

Genom det ryska avtalet blir vi alltså tvungna att fullgöra leveranser på kredit, med återbetalning om femton år, av varor som vi själva behöver för egen konsumtion eller för försäljning mot kontant betalning. Därjämte får vi göra stora investeringar i hus och fabriker för att kunna klara avtalet och försämrar på detta indirekta sätt vårt läge. Och slutligen: vi måste göra inköp i utlandet mot hård valuta för att kunna fullfölja de ryska leveranserna och direkt till Ryssland betala miljoner dollar i en situation då vår import för eget behov från USA nedskärs till ett minimum. Ändå finns det folk som försvarar avtalet och rent av påstår att det är utan betydelse för vår ekonomi. Det är kanske det mest otroliga.

leda till att man undviker förnuftiga handlingar, söker dölja begångna missgrepp med nya missgrepp. Det går ändå inte.

19/12 28

JÄMLIKHETENS PROBLEM

Professor HERBERT TINGSTEN fortsätter här sin serie om amerikanska rasproblem; två tidigare artiklar var införda i Dagens Nyheter den 7 och 10 december.

FRIHETENS TRIUMF under inbördeskriget sökte republikanerna kröna genom bestämmelser om allmän rösträtt och legal likställighet. Det sistnämnda syftet ansåg man sig vinna genom den fjortonde författningsändringen, som föreskrev lika rättsskydd för alla och förbjöd "be-

rövandet av liv, frihet och egendom utan laga skäl". Vad man avsåg med dessa bestämmelser, som anknöt till traditionella begrepp i amerikansk och engelsk rätt, blev klart då kongressen beslöt tillämpningslagar som bland annat påbjöd lika rätt för alla att besöka offentliga lokaler (hotell, restauranger, teatrar osv.) och allmänna kommunikationsmedel. Därmed tycktes all legal segregation vara omöjliggjord. En rad utslag av högsta domstolen, som sannolikt till stor del motiverades av önskan att försona det besegrade Södern, raserade emellertid kongressens verk. Dels förklarade domstolen att unionen icke kunde genom lagstiftning skrida till förverkligande av jämlikhetsprincipen — därmed föll de s. k. medborgarrättslagarna —, dels erkändes delstaternas rätt att genom lagstiftning införa segregation. Under årtionden efter 1880 (vid vilken tid de avgörande utslagen fälldes) blev den fjortonde författningsändringen nära nog utan betydelse för negrernas rätt; hela Södern införde segregation, och denna godtogs av de unionella organen. Bestämmelsen kom huvudsakligen att användas av bolag och företagare, som med stöd av densamma lyckades få lagar som påstods begränsa äganderätt och avtalsfrihet (t. ex. arbetstidslagar) ogiltigförklarade såsom stridande mot författningsändringen.

Under de båda senaste årtiondena — och främst under de senaste åren — har tendensen blivit den motsatta. Dels har unionsdomstolarna frångått den konservativa praxis som gjort den fjortonde författningsändringen till ett redskap för socialpolitikens fiender. Dels har författningsstadgandet äntligen börjat utnyttjas för att trygga minoriteternas, enkannerligen negrernas ställning. Icke så att en unionell lagstiftning mot segregation förklarats vara tillåten. Icke heller så att domstolarna stämplat statliga segregationslagar som författningsstridiga. Men väl i den meningen att man av staterna krävt erkännande av lika, om också åtskilda möjligheter för alla. Därmed har högsta domstolen blivit drivkraften i en social omvandlingsprocess.

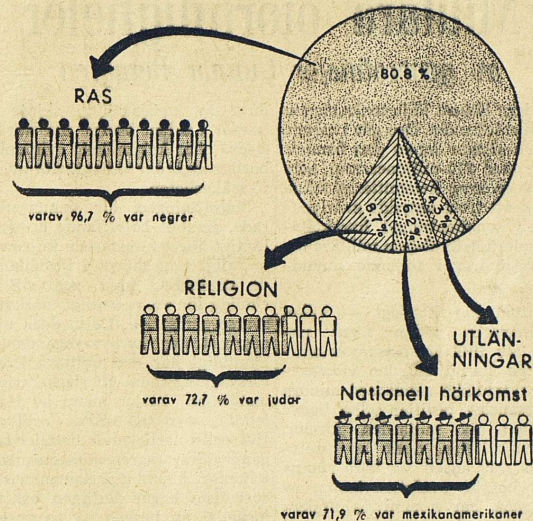
Några få problem av de många som berörs genom denna ändrade praxis skall här antecknas. År 1939 förklarade högsta domstolen på klagan av en neger som förgäves sökte få juridisk utbildning i sin hemstat Missouri att denna stat antingen måste låta negern studera vid det vita statsuniversitetet eller också för hans räkning upprätta en särskild undervisningsanstalt inom statens gräns; att ge negern ett stipendium för att studera vid något av de blandade universiteten i norr uppfyllde inte kravet på lika möjligheter för alla. I en rad senare utslag, senast år 1946 i fråga om Texas och Louisiana, har samma princip fastslagits. Typiskt är att vederbörande stater i regel föredragit utvägen att för en kostnad av många miljoner upprätta nya undervisningsanstalter framför slopande av segregationen. En annan serie av utslag kräver att lärarna i negerskolor skall ha samma lön som i vita skolor; hittills har negerlärarna varit underbetalda. På en tredje linje har samma grundsats fastslagits genom domar som krävt att negrerna på t. ex. järnvägar och bussar skall ha möjlighet att erhålla lika bekväma platser som vita. Då på alla dessa områden segregationen betydligt inte blott uppdelning av raserna, utan också sämre behandling av de svarta, är betydelsen av unionsdomstolarnas alltmera bestämde och systematiska ingripande utomordentligt stor.

Medan segregationen är påbjuden i Södern, är den i regel genom statliga författningsbestämmelser och lagar förbjuden i Norden och Västern. Där är också statsskolor och statsuniversitet öppna för alla, någon uppdelning av raserna på spåragnar, tåg osv. förekommer inte, negrernas politiska rättigheter respekteras. Men former av diskriminering förekommer likväl, i hotell och restauranger, i fråga om bostäder och framför allt när det gäller anställningsförhållanden. Under de senaste åren har försök att skapa reell likställighet på dessa punkter emellertid gjorts, och de utgör kanske det märkligaste draget i striden för minoriteternas rätt i USA.

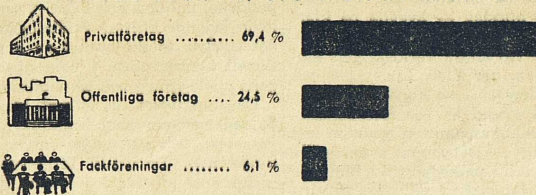
För att förstå dessa försök bör man erinra sig att unionsmyndigheterna under kriget energiskt verkade för likställighet i fråga om anställning, icke blott inom unionsförvaltningen, utan också i alla företag som arbetade för unionens räkning. För ändamålet tillsatte presidenten redan på sommaren 1941 en kommission med uppdrag att tillse att "ras, färg, tro eller nationell härkomst" inte beaktades vid anställande av personer inom dylika företag. Denna kommission, vars uppdrag var tillfälligt, arbetade, i stort sett med framgång, till på våren 1946, då den upplöstes. Dessförinnan hade flera förslag, understödda av presidenten, framlagts om upprättande av

GRUNDEN FÖR DISKRIMINERING I ARBETE

Klagomål hos Unionens kommission för likställighet vid anställning (FEPC) 1943—44

BESKYLLDA FÖR ATT UTÖVA DISKRIMINERING:

(Ur TO SECURE THESE RIGHTS, 1947)

en permanent kommission med mera generell befogenhet. Förslagen föll, trots majoriteter i båda husen, på det i dylika fall vanliga hindret — sydstats senatorernas obstruktion. Typiskt för läget är den omröstning i frågan som ägde rum i senaten i februari 1946. Den gällde ett förslag om tvunget avslutande av debatten, sedan en grupp sydstatsmän under fem dagar genom ständiga tal och ändringsförslag omöjliggjort ett beslut; för dylik tvångs avslutning krävs i senaten två tredjedels majoritet. För avslutning röstade 22 demokrater — så gott som alla från Norden — och 25 republikaner; mot avslutning 28 demokrater — med ett par undantag sydstatsmän — och 9 republikaner; då den fordrade kvalificerade majoriteten inte uppnåts föll frågan. Ett nytt förslag om permanent kommission för likställighet vid anställning (fair employment practices commission eller FEPC) väntas under nästa år.

Medan en grupp sydstatsmän hindrat unionen att handla, har en rad delstater skridit till aktion. Först kom New York, på sommaren 1945, sedan New Jersey, Massachusetts och Connecticut; mindre verksamma lagar har antagits i några andra stater, och i så gott som alla nordstater står införandet av bestämmelser om minoritetsskydd på dagordningen.

Typiskt för den nya lagstiftningen i dess mest effektiva form är New York-lagen. Denna lag stadgar om tillsättande av en kommission som dels över huvud skall verka mot diskriminering — i anslutning till redan existerande bestämmelser — dels, och detta är det väsentliga, skall beivra allt hänsynstagande till "ras, färg, tro eller nationell härkomst" vid anställning av personer i vare sig offentliga eller privata företag. Om kommissionen finner att ett företag vägrat anställa en person därför att denne är exempelvis jude, katolik eller neger, kan företaget beordras att ändra sitt beslut, och en vägran att följa kommissionens anvisning kan bestraffas med fängelse intill ett år.

Att denna revolutionerande lagstiftning icke är lätt att tillämpa måste för var och en vara uppenbart. Kommissionen har likväl utträtt mycket av värde. En affärsman som tillfrågar en sökande om dennes religion eller förklarar sig endast önska vita anställda gör sig skyldig till lagbrott och blir genast utsatt för ingripande av kommissionen. Genom förhandlingar och åtal har kommissionen i hundratals fall nått omedelbara resultat och därjämte säkerligen i långt större omfattning påverkat praxis. I många fall har också inskridande skett då negrer avvissats från hotell, restauranger och andra offentliga lokaler. Av kommissionens första årsrapport framgår att av de 121 personer som ansett sig förfördelade på grund av sin religion 101 var judar, av de 365 som åberopat ras eller färg 356 negrer och av de 68 som hindrats av sin nationella härkomst 32 italienare. I novembernumret av Harper's Magazine förklarar en författare att "två års statlig FEPC gjort mer för att hindra diskriminering vid anställning än femtio år av privat propaganda, konferenser och upplysningskampanjer".

Någon effektiv form för bekämpande av diskriminering i fråga om bostäder har däremot icke framkommit. Ofta sker denna diskriminering genom att säljare av bostadsområden i kontrakten upptar bestämmelse om att t. ex. negrer eller judar icke någonsin eller under viss angiven tid får hyra eller köpa hus inom området i fråga. Domstolarna har hittills ansett dylika klausuler giltiga. Av kommunala myndigheter fastställda segregationsbestämmelser beträffande bostäder har däremot förklarats ogiltiga.

Utvecklingen inom ett par centrala

privata organisationsområden bör också med några ord beröras. Inom arbetarorganisationerna är framsteg under de senaste åren betydande. För ett årtionde sedan tillhörde endast några tiotusental negrer de stora fackorganisationerna, och som regel tilläts de inte att ansluta sig. Nu är läget ett helt annat. CIO (Congress of Industrial Organizations) betonar i sina stadgar syftet att organisera arbetarna "utan hänsyn till ras, tro, färg eller nationalitet" och har energiskt motarbetat all diskriminering samt särskilt sökt organisera arbetarna i Södern. Inga till CIO anslutna fackföreningar utesluter negrer, och enligt av organisationens tjänstemän givna upplysningar skall omkring 800.000 av 6,3 miljoner anslutna vara färgade. AFL (American Federation of Labor), som av gammalt särskilt representerar de välställda arbetarna i norr, har likaledes bestämt uttalat sig mot diskriminering, men omfattar åtskilliga fackföreningar som vägrar att uppta negrer. Enligt av

organisationen gjord uppskattning skulle av 8 miljoner anslutna bortåt 1,5 miljoner vara negrer, en siffra som dock att döma av andra upplysningar är åtskilligt överdriven. Säkert är att båda de stora amerikanska fackorganisationernas ledning effektivt stöder den liberala linjen i minoritetsfrågorna.

Inom de religiösa organisationerna har samma tendenser framträtt, men

de har hittills varit föga verksamma. De viktigaste protestantiska trosbekännelserna är organisatoriskt uppdelade i vita och negrer, så framför allt metodister och baptister. Omkring 6 miljoner av de till protestantismen anslutna negerna hör till särskilda negersamfund, medan 550.000 av olika skäl hör till de av vita dominerade samfund. Sålunda räknar den största protestantiska

frikyrkan (Methodist Church) 8 miljoner vita och 330.000 svarta medlemmar, medan motsvarande negerkyrkor (African Methodist Episcopal Church m. fl.) har ett par miljoner anslutna. I viss utsträckning tillämpas inom de vita samfund som hyser en negerminoritet diskriminering mot denna minoritet. Vid presbyterianernas unionella konferens 1944 fick t. ex. negerdelegaterna äta och bo i särskilda lokaler. Ofta säges den katolska kyrkan vara den mest liberala — ett paradoxalt uttryck för dess tolerans var då ärkebiskopen i St. Louis hotade en grupp katoliker som vägrat sina barn att gå i blandade skolor med exkommunikation och därigenom bröt deras motstånd. Inom detta trossamfund finns i varje fall icke skilda vita och svarta organisationer. Denna skillnad mellan protestanter och katoliker måste dock ses mot bakgrunden av att de protestantiska bekännelserna — främst metodister och baptister — helt dominerar i Södern (utom i Louisiana), medan den katolska kyrkan har sitt fäste i norr och med 24 miljoner anslutna endast har 330.000 negrer. I Södern får negerna vid de katolska gudstjänsterna sitta längst bak i kyrkan.

Endast några få väsentliga utvecklingslinjer under senare år har här upptagits. Jag tillägger några spridda notiser — om stort och smått — som kan bidra till en helhetsbild. De väldiga unionella anslagen till sociala ändamål har utdelats under sådana villkor att de jämte till dem knutna statliga anslag kommit medborgarna till godo utan hänsyn till färg eller religion. En rad organisationer på skilda områden, såsom socialarbetarnas nationella förening, har upptagit även negrer som medlemmar. Negrernas ekonomiska villkor har relativt sett förbättrats dels genom inflyttning till Norden, dels genom att välståndet jämförelsevis starkt stigit i Söderns jordbruksstater under och efter kriget. Medan år 1939 två negrer var lärare vid universitet med övervägande vita studenter, var motsvarande antal sjuttifem på sommaren 1947. Åtskilliga förut vita högskolor, särskilt för medicinare, har öppnat sina dörrar för negrer. På så gott som alla om-

råden är förbättringen påtaglig. De många experter jag tillfrågat — bland dem ett stort antal negrer som är socialforskare eller arbetar inom reformorganisationer — är ense på denna punkt. Men ytterligare väldiga ansträngningar behövs. Med en överblick av principdebatten kring framtidskraven skall jag avsluta min framställning.

Herbert Tingsten